

ЦЕНТЪР ЗА ОБУЧЕНИЕ – БАН

1000 София
ул. „Сердика“ № 4
<http://edu.bas.bg>

email: tdc-phd@cu.bas.bg
тел.: 02 987 31 67
02 979 52 60

Основна информация:

Име на курса: СЛАВЯНСКА ПАЛЕОГРАФИЯ: КИРИЛИЦА, ИДЕНТИФИКАЦИЯ НА ПИСАЧИ И ИЗПОЛЗВАНЕ НА ДИГИТАЛНИ ИНСТРУМЕНТИ

Лектор: проф. д-р Веселка Желязкова

Телефон: +359895494293

Имейл: vzhel@abv.bg

Хорариум: 30 уч. часа

Анотация:

Курсът има за цел да въведе участниците в основните теоретични и съвременни методологически подходи за изследване на славянското средновековно писмо, с акцент върху кирилицата, анализа на почерци и приложението на дигитални технологии. Разглеждат се историята и развитието на славянската палеография, връзките ѝ с гръцката палеография и взаимодействието между палеографията и графологията при изучаването на индивидуалните характеристики на писача. Представени са глаголицата и кирилицата, техните графични принципи, структурни особености и развитието на буквите в различни регионални и хронологически традиции. Специално внимание се отделя на кирилицата на Балканите през XIII–XIV век, както и на методите и ограниченията при идентификацията на кописти. Курсът включва и съвременни дигитални подходи – анализ на изображения, автоматично разпознаване на графични елементи, изграждане на корпуси и бази данни, както и възможностите за прилагането им в славянски контекст. Обучението съчетава 20 часа лекции и 10 часа практически упражнения с ръкописни образци, съобразени с подготовката и научните интереси на участниците.

Тематично съдържание на курса (кратко описание по теми или модули):

Тема 1. Славянската палеография като научна дисциплина: предмет, методи, история на изследванията и връзки с гръцката палеография.

Тема 2. Палеография и графология: развитие на писмото и изследване на индивидуалните особености на почерка.

Тема 3. Глаголицата: произход, графична система и основни палеографски характеристики.

Тема 4. Кирилицата: възникване, графични принципи и структура на буквите.

Тема 5. Развитие на кирилското писмо в различни регионални и хронологически традиции.

Тема 6. Приемането и развитието на кирилицата в Киевска Рус: основни палеографски особености.

Тема 7. Новгородските грамоти като особен палеографски и методологически случай.

Тема 8. Кирилицата на Балканите през XIII–XIV век: български, сръбски и светогорски книжовни традиции.

Тема 9. Типология на почерците и функционални особености на различните видове ръкописи.

Тема 10. Известни славянски преписвачи и проблемът за идентификацията на писачите.

Тема 11. Съвременни методи за анализ и идентификация на почерци: традиционни подходи и дигитални инструменти.

ЦЕНТЪР ЗА ОБУЧЕНИЕ – БАН

1000 София
ул. „Сердика“ № 4
<http://edu.bas.bg>

email: tdc-phd@cu.bas.bg
тел.: 02 987 31 67
02 979 52 60

Тема 12. Дигиталната палеография: корпуси, анализ на изображения и перспективи пред славянските ръкописни изследвания.

Форми на обучение и оценяване:

- ✓ Присъствено или дистанционно;
- ✓ Курсова работа или презентация по дадена тема и събеседване.

Компетентности, придобити в резултат на обучението (3-5 точки):

- ✓ Познаване на основните направления, методи и терминология на славянската палеография;
- ✓ Умения за разчитане и палеографски анализ на глаголически и кирилски ръкописи;
- ✓ Способност за разпознаване на регионални и хронологически особености на кирилското писмо;
- ✓ Умения за анализ на почерци и основни подходи при идентификацията на писачи;
- ✓ Основни компетентности за използване на дигитални инструменти и ресурси в палеографските изследвания.

Литература:

- Велчева, Б. *Актуални въпроси в славянската палеография и дипломатика* – В: Славянска палеография и дипломатика. София, 1980, с. 18–24.
- Гюзелев, В. *Училища, скриптории, библиотеки и знания в България XIII–XIV в.* София, 1985.
- Джурова, А. *Въведение в славянската кодикология. Византийският кодекс и рецепцията му сред славяните.* София, 1997.
- Иванова, Кл. *В началото бе книгата. Разказ за старобългарската книга и нейната съдба.* София, 2002.
- Йончев, В. *Шрифтът през вековете.* София, 1971.
- Карский, Е. Ф. *Славянская кирилловская палеография.* Ленинград, 1928.
- Коцева, Е. *Александрийско попгерасимово писмо в български ръкописи от втората половина на XIV в.* – Старобългарска литература, 1, 1971, 369-401.
- Коцева, Е. *Към въпроса за палеографските особености на кирилските ръкописи от X–XIII в.* – В: Помощни исторически дисциплини. Т. 3. София, 1981, 68–91.
- Коцева, Е. *Развитие на българското кирилско писмо през XIV–XV в.* – В: Славянска палеография и дипломатика 1985: 23–47.
- Ломаджистро, Б. *К новой классификации типов кириллического письма (X–XV вв.)* – в: Славянское и балканское языкознание. Вып. 20. Палеославистика – 3. М.: Институт славяноведения, 2020, 157-176.
- Мусакова, Е. *Писмо и писачи в българските ръкописи до края на XVII век.* София, 2015.

ЦЕНТЪР ЗА ОБУЧЕНИЕ – БАН

1000 София
ул. „Сердика“ № 4
<http://edu.bas.bg>

email: tdc-phd@cu.bas.bg
тел.: 02 987 31 67
02 979 52 60

-
- Рипаранте, М. *Предложение за палеографски анализ на средновековната южнославянска кирилица* – *Palaeobulgarica*, XLVIII (2), 2024, 113–127. DOI: 10.59076/2603-2899.2024.2.06.
- Уханова, Е. *Византийский унциал и славянский устав: проблемы источников и эволюции*. – в: Монфокоп. Исследования по палеографии, кодикологии и дипломатике. Москва – С.-Петербург, 2007, 19–88.
- Щепкин, В. Н. *Русская палеография*. Москва, 1967.
- Cleminson, R. M. *Slavonic Palaeography*. – in: *Comparative Oriental Manuscript Studies: An Introduction*. Ed. by A. Bausi (general editor). Hamburg, 2015, p. 310–315.
- Lomagistro, B. *Approccio scientifico e questioni di metodo nello studio delle scritture cirilliche* – in: *Contributi italiani al XVI Congresso Internazionale degli Slavisti*: Belgrado, 20–27 agosto 2018. Firenze, 2018, 225–248.
- Riparante, M., M. Davidović. *Who Was the Real Collaborator of the Copyist Damijan-Iosif?* – in: *Digital Presentation and Preservation of Cultural and Scientific Heritage*, 15, 2025, 117–128. <https://doi.org/10.55630/dipp.2025.15.11>.
- Stančev, K. (red.) *Description et catalogage des manuscrites médiévaux*. Sofia, 1984 (CIBAL, Balcanica III, Etudes et documents, 3).